

Tadqiqot **UZ**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

31 DEKABR
№35

CONFERENCES.UZ

**“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”
19-ҚИСМ**

**«ИННОВАЦИОННЫЕ НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЧЕНЫХ И МОЛОДЕЖИ УЗБЕКИСТАНА»
ЧАСТЬ-19**

**«INNOVATIVE SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH OF SCIENTISTS AND YOUTH OF
UZBEKISTAN»
PART-19**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” [Тошкент; 2021]

“Ўзбекистон олимлари ва ёшларининг инновацион илмий-амалий тадқиқотлари” мавзусидаги республика 35-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 декабрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22. Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23. Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24. Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25. География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФАРМАЦЕВТИКА

1. O'rakov Shohzod Nurali o'g'li	
YURAK GLIKOZIDLARINI NOJO'YA TA'SIRLARI	7

ФАРМАЦЕВТИКА

YURAK GLIKOZIDLARINI NOJO'YA TA'SIRLARI

O'rakov Shohzod Nurali o'g'li

Farg'ona Jamoat Salomatligi
Tibbiyot insituti Davolash ishi yo'nalishi
3-bosqich 39-guruh talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada yurak glikozidlarining tasnifi, ularning nojo'ya ta'sirlari tahlil etilgan bo'lib, unda yurak glikozidlari bilan zaharlarda qanday muaolaja qilish kerakligi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: yurak glikozidlari, o'simliklar, ta'sir, organik moddalar, yurak xastaliklari, yurak qisqarishi.

Yurak glikozidlari o'simlikdan olingan moddalardan bo'lib, aniq kardiotonik ta'sirga ega va ular uchun ishlatiladigan turli xil miokard distrofiyasi bilan bog'liq yurak yetishmovchiligini davolashda qo'llaniladi [1,5]. Yurak glikozidlari o'simliklardan olinadigan, yurakka tanlab ta'sir ko'rsatadigan murakkab organik moddalardir. Tarkibida glikozidlar saqlaydigan o'simliklar qadim zamonlardan beri xalq tabobatida siydikni haydash, yurak, asab kasalliklarini davolash uchun qo'llanib

kelingan. Bu o'simliklarni yurak xastaliklarida va boshqa kasalliklarda qo'llash to'g'risidagi fikrlar XI asrda Abu Ali ibn Sinoning «Tib qonunlari», «Kitob al-qalbiya», Abu Rayhon Beruniyning «Saydana» kitoblarida keltirilgan.

Yurak glikozidlarining yurakka ta'sirining asosiy ko'rinishlari quyidagilardan iborat:

- yurak qisqarishining kuchayishi (musbat inotropic harakat);
- yurak urish tezligining pasayishi (salbiy xronotropik harakat);
- o'tkazuvchanlikning sekinlashishi (salbiy dromotrop ta'sir);
- miokard qo'zg'aluvchanligini oshirish (ijobiy batmotrop ta'sir) [2].

Yurak glikozidlarining o'tkazuvchanlikka ta'siri va yurakning qo'zg'aluvchanligi ularning toksik ta'sirining belgisi sifatida qabul qilinadi. Yurak glikozidlari yurak urishi sonini sekinlashtiradi. Yurak glikozidlari markaziy nerv sistemasiga tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, qo'zg'aluvchanlik va tormozlanish jarayonlari normallasadi. Glikozidlar ta'sirining davomiyligi bo'yicha uch guruhga bo'linadi: 1. Qisqa muddat ta'sir etuvchi moddalar — strofantin, konvallatoksin, strofantidin atsetat, korglikon, bular venaga yuborilganda ta'siri tez boshlanadi, davomli bo'lmaydi.

2. O'rtacha muddat ta'sir etuvchi moddalar — digoksin, selanid, adonizid, og'iz orqali yoki venaga yuboriladi. Venaga yuborilganda ta'siri tez, ichilganda sekin boshlanadi va davomliroq bo'ladi.

3. Uzoq muddat ta'sir etuvchi moddalar — digitoksin og'iz orqali yuborilganda ta'siri asta-sekin boshlanib davomli bo'ladi, moddaning kumulyativ xususiyati bor. Glikozidlar yosh bolalar organizmidan kattalarga nisbatan siydik orqali tezroq chiqib ketadi, shuning uchun sutkali miqdomi ikkiga bo'lib yuborish tavsiya etiladi. Yosh bolalarda miokard toj tomirlar orqali qon bilan yaxshi ta'minlangan bo'ladi, shuning uchun u yerdan glikozidlarning chiqib ketishi tezroq o'tadi. Masalan, strofantinning yarim hayoti 2 yoshdagi bolalarda kattalarga (21-22 soat) nisbatan kamroq, digoksinniki yangi tug'ilgan chaqaloqlarda kattalarga nisbatan ko'proq. Digitoksinning yarim hayoti kattalarda 8 kun bo'lsa, 5-9 yoshli bolalarda 6 kunni tashkil qiladi. Shuning uchun kichik yoshli bolalar organizmidan tez chiqib ketadigan moddalar — strofantin, digoksin, korglikonlar bilan davolash tavsiya etiladi. Digoksin esa asosan 5 yoshdan oshgan bolalarda qo'llanadi.

Mavzu tahlil etganimizda septik endokarditda, yurak urishi sekinlashganda (bradikardiya), digitalis intoksikatsiyasida yurak glikozidlarini qo'llash man etilishini aniqladik. Glikozidlar bilan davolash ancha murakkab hisoblanadi — oddin to'yintiruvchi miqdorda yuboriladi, keyin quvvatlovchi miqdor qo'llaniladi. Quvvatlovchi miqdor eliminatsiya kvotasi orqali aniqlanadi. Yurak glikozidlarining kardiotonik ta'siri bir sutka ichida 50% kamayishi (glikozidlar organizmda o'zgarishi, zararsizlanishi, chiqib ketishi tufayli kamayadi) eliminatsiya kvotasi deb ataladi. O'tkir yurak yetishmovchiligida tez, o'rta muddat ta'sir etuvchi strofantin, korglikon, konvallatoksin, digoksinlar qo'llaniladi, to'liq shifobaxsh miqdor bir marta yuboriladi, surunkali yurak yetishmovchiligida glikozidlarning asta-sekin qondiruvchi miqdori yuboriladi. Yosh bolalar organizmi glikozidlarga nisbatan kamroq sezuvchan bo'ladi, shuning uchun ular tana vaznining har bir kilogramiga kattalarga to'g'ri keladigan yoki undan oshiqroq miqdorda tayinlanadi. Yosh bolalarning glikozidlarga kamroq sezuvchanligi ularda hujayralardan tashqari suyuqlik ko'proq bo'lishi bilan tushuntirish mumkin. Yuqorida keltirilganidek, 3 yoshgacha bo'lgan bolalarda yurak glikozidlari shifobaxsh miqdorda bradikardiya paydo qilmaydi, chunki ularda vagus nervining tonusi yaxshi rivojlanmagan bo'ladi. Bradikardiya boshlanishi zaharlanish boshlanganidan dalolat beradi.

Yurak glikozidlarining nojo'ya ta'silariga Zaharli dozaning 1/3 - 2/3 qismi kardiotonik ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun ular bilan zaharlanish tez uchrab turadi. Gipoksiya ham glikozidlardan zaharlanishda kuzatiladigan belgilarga o'xshab ketadi. Masalan, ekstrasistoliya, paroksizmal taxikardiya yurak yetishmovchiligida hamda glikozidlar bilan zaharlanganda hosil bo'ladi. Birinchi holatda glikozidlarni qo'llash, ikkinchi holatda ularni man etishga to'g'ri keladi, shuning uchun ular bilan davolash katta mas'uliyat va ehtiyotkorlikni talab qiladi.

Glikozidlar bilan zaharlanganda yurak hamda boshqa a'zolarida o'zgarishlar yuz beradi. Zaharlanish belgilari kardial va ekstrakardial turga bo'linadi. Kardial belgilari: bradikardiya — yurak urishi sekinlashadi, chetda joylashgan qon tomirlar torayib, yurakning qon, kislorod bilan ta'minlanishi izdan chiqadi, yurak mushaklarida qo'zg'aluvchanlik oshishi tufayli yurak urishi notekis bo'lib, aritmiya paydo bo'ladi, og'ir holatlarda atrioventrikulyar blokada hamda qorinchalarda fibrillyatsiya paydo bo'lib, yurak urishdan to'xtab qolishi mumkin. Ekstrasistial belgilar: ishtaha pasayadi, dispeptik holatlar yuz beradi—ko'ngil aynaydi, qusish, ich ketish hollari, qorinda og'riq paydo bo'ladi. Shuningdek, bemor bo'shashadi, boshi og'riydi, boshi aylanadi, uyqu qochadi, ko'zi xira tortib, hatto ruhiy o'zgarishlar— gallyutsinatsiyalar paydo bo'ladi.

Yurak glikozidlarining artiriya va qorinchalarda o'tkazuvchanligiga, shuningdek, turli xil avtomatizmlarga ta'siri mavjud bo'lib, unda yurak stimulyatori bir xil emas; u bevosita va bilvosita (vositalangan asab tizimi) ta'siri bilan belgilanadi. Terapevtik diapazonda (1-2 ng / ml) digoksin odatda sinus va atriyoventrikulyar tugun hujayralarining avtomatik tizimini pasaytiradi va ularni oshiradi, maksimal diastolik potentsial, bu parasempatik va ortishi bilan bog'liq simpatik ohangning pasayishi bilan ifodalandi [3]. Ritm va o'tkazuvchanlik buzilishlarini imkon qadar erta tanib olish muhimdir. Ko'pincha atrioventrikulyar tugun yoki qorinchalarning erta urishi paydo bo'ladi, birinchi darajali atrioventrikulyar blokada, atriyal fibrillatsiya bilan yurak tezligining sezilarli darajada pasayishi aritmiyalar, tezlashtirilgan atrioventrikulyar birikma ritmi. Bunday hollarda, qoida tariqasida, dozani kamaytirish va digoksinning sarum kontsentratsiyasini nazorat qilish kifoya. Sinus bradikardiya, sinus tugunlarining tutilishi, sinoatrial blokada, atriyoventrikulyar Ikkinchi va uchinchi darajali blokada odatda atropin bilan davolanadi, ammo bu vaqtinchalik kerak bo'lishi mumkin.

Glikozid intoksikatsiyasi bo'lgan bemorlarda og'ir aritmiya xavfini oshiradi, shuning uchun elektr kardioversiyasifaqat o'ta og'ir holatlarda foydalanish maqsadga muvofiq. Shunday qilib, yurak glikozidlarining ta'sir mexanizmlari, farmakologik xususiyatlari haqida bilim kontrendikatsiyalar va dori vositalarining o'zaro ta'sirining xususiyatlari bilan bir qatorda retseptlash, samaradorlikni baholash va nojo'ya ta'sirlarni kuzatishga malakali yondashish ushbu dori guruhini yaxshilab o'rganish lozimligini bildiradi.

Yurak glikozidlarini qo'llashga qarshi ko'rsatmalar to'liq bo'lmaganligi uchun, atriyoventrikulyar blokada, og'ir bradikardiya, o'tkir yuqumli miokardit, miokard infarktining o'tkir va erta davri yoki beqaror anginada qo'llash tavsiya etilmaydi, chunki ishemiya holati yurakka toksik ta'sir qilish xavfini sezilarli darajada oshiradi.

Bundan tashqari, Parkinson sindromi bilan bog'liq atriyal fibrillatsiyani yoki atriyal flutterni

davolash uchun yurak glikozidlarini buyurmang, chunki ular qo'shimcha nurning samarali refrakter davrini qisqartirishi va qorincha tezligini tezlashtirishi mumkin. Ehtiyotkorlik bilan yurak glikozidlarini kaltsiy preparatlari va gipokalemiya bilan qo'llash kerak. Buning sababi shundaki, qon zardobida kaltsiy ionlarining ko'payishi bilan miyokardning yurak glikozidlariga sezgirligi oshadi va shunga mos ravishda ushbu dorilarning toksik ta'siri ehtimoli ortadi. Xuddi shunday, yurak glikozidlarining ta'siri kaliy ionlari miqdorining pasayishi bilan o'zgaradi (bu saluretiklar guruhidagi diuretiklarni qo'llash bilan, diareya bilan, operatsiyadan keyingi davrda yuzaga kelishi mumkin).

Biroq, sog'lom odamlarga yurak glikozidlarini tayinlash daqiqali ishlab chiqarishning ko'payishi bilan birga kelmaydi, chunki ikkinchisining qiymati nafaqat yurak qisqarishining kuchi bilan belgilanadi, balki yurak urish tezligiga bog'liq. Ushbu gemodinamik mexanizmlarning refleksli regulyatsiyasi sog'lom yurakning qisqarish qobiliyatini oshirib, daqiqali chiqishning sezilarli o'sishini oldini oladi. Yurak glikozidlarining terapevtik ta'sirining muhim qo'shimcha mexanizmi ularning simpatik asab tizimining neyrogumoral faolligini kamaytirish qobiliyatidir, bunda kompensatsion o'sish yurakning nasos funktsiyasi to'qimalarning etarli metabolizmini ta'minlash uchun zarur bo'lgan darajadan pastga tushganda kuzatiladi.

Simpatik asab tizimining faoliyatining pasayishi yurak glikozidlarining ijobiy inotrop ta'sirining natijasi emas, balki ularning karotid sinusning sezgirligiga bevosita ta'siri bilan bog'liq. SG ning qo'zg'aluvchanlik, o'tkazuvchanlik va avtomatizmga ta'siri $Na + / K + -$ ATPazning bostirilishi, vagal ohangning oshishi va SNS faolligining pasayishi bilan izohlanadi. Terapevtik dozalarda yurak glikozidlari samarali refrakter davrni uzaytiradi va atrioventrikulyar tugun orqali impulslarni o'tkazish tezligini kamaytiradi. Atrioventrikulyar o'tkazuvchanlikning uzayishi supraventrikulyar aritmiyalarda qorincha qisqarishlari chastotasining pasayishi va sinus ritmida P - Q oralig'ining kengayishi bilan namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Л.Б.Куклина, А.И.Левента, Л.Н.Минакина, О.П.Клёц, Ю.Г.Шапкин, А.Д.Одинец СЕРДЕЧНЫЕ ГЛИКОЗИДЫ Учебное пособие Иркутск. ИГМУ. 2013
2. Харкевич Д.А. Фармакология: руководство к лабораторным занятиям: учеб. пособие – 5-е изд., испр. и доп. – М.: «Медицина», 2012.- 310с.
3. А.Н. Беловол, д.м.н. Клиническая фармакология сердечных гликозидов Газета «Новости медицины и фармации» 3 (401) 2012
4. S. S. AZIZOVA. FARMAKOLOGIYA. Toshkent Yangl asr avlodi 2006
5. N.N.NASRIDINOVA GERONTOLOGIYA VA UMUMIY GERIATRIYA. Toshkent - 2018

“ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ”

(19-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.12.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000
